

Останні пів року стали для нашого Університету та кафедри Права (702) періодом інтенсивного наукового поступу, насиченого подіями, що засвідчили високий рівень академічної активності, професійної згуртованості та інтелектуальної зрілості нашої спільноти. Це був час нових викликів і водночас нових можливостей, коли попри складні зовнішні обставини ми зберегли динаміку розвитку, ініціювали важливі наукові проєкти та зміцнили партнерські зв'язки.

Упродовж цього періоду було організовано низку наукових заходів – конференцій, круглих столів, семінарів, дискусійних платформ, – які стали простором для обміну знаннями, формування міждисциплінарних зв'язків і підтримки академічного діалогу. Від перших кроків у підготовці молодих дослідників до успішних захистів дисертацій – кожна подія стала вагомим внеском у розбудову сучасного наукового середовища. Особливо цінною є активна співпраця з іншими університетами, аналітичними центрами, представниками правничої практики та міжнародними експертами, що дозволила не лише розширити горизонти досліджень, а й адаптувати провідні світові практики до українського контексту.

Цей період підтвердив: наука не зупиняється навіть у найскладніші часи. Навпаки – вона стає джерелом сили, простором для консолідації зусиль і платформою для формування стратегій, необхідних для відновлення, безпеки та сталого розвитку держави. У цьому процесі кафедра права НАУ «ХАІ» посідає гідне місце, активно долучаючись до формування сучасного правничого дискурсу, розвитку освітніх програм і зміцнення наукової дипломатії.

Так, **27 червня 2025 року** на засіданні створеної разової спеціалізованої ради відбувся захист дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії

Здобувачка – аспірантка Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» **Наталія ЯЗАН**, яка

виступила із доповіддю за темою дисертації: **«КРИМІНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД-РОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ»**.

Науковий керівник – **Наталія ФІЛІПЕНКО** – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут».

Голова разової спеціалізованої вченої ради – **Анатолій СТЕПАНЮК**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»;

Рецензенти: **Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»;

Михайло ФІАЛКА, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри права гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут».

Офіційні опоненти – **Алла БЛАГА**, доктор юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету, Чорноморський Національний університет імені Петра Могили; **Тетяна ШЕВЧУК**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і кримінології навчально-наукового інституту №1 (підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Харківського національного університету внутрішніх справ.

За результатами обговорення спеціалізована вчена рада одногосно ухвалила рішення про присудження Наталії Сергіївні Язан наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Діяльність, спрямована на захист прав, забезпечення інтересів та створення умов для благополуччя неповнолітніх, є одним із головних векторів державної політики будь-якої країни. Цей пріоритет відображає глибоке розуміння того, що від якості життя, розвитку та виховання молоді залежить майбутнє всього суспільства. Виключно за таких умов, коли забезпечується всебічний розвиток особистості, дотримуються права неповнолітнього та створюються умови для розкриття його потенціалу, можна говорити про формування України як демократичної, правої та сучасної європейської держави, орієнтованої на забезпечення благополуччя своїх громадян.

Дисертація є одним з перших монографічних досліджень, у якому з використанням новітніх методів пізнання, урахуванням сучасних досягнень правової науки, досліджено особливості кримінологічної діяльності підрозділів ювенальної превенції під час воєнного конфлікту.

У роботі охарактеризовано кримінологічну діяльність підрозділів ювенальної превенції як предмет наукових пошуків; сформульоване поняття і види кримінологічної діяльності підрозділів ювенальної превенції; проаналізовано нормативно-правове регулювання кримінологічної діяльності підрозділів ювенальної превенції; охарактеризовано форми і методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції із суб'єктами, що діють у сфері забезпечення та захисту прав неповнолітніх; досліджено міжнародний досвід кримінологічної діяльності підрозділів ювенальної превенції й надано пропозиції щодо його імплементації у вітчизняне законодавство; систематизовано організаційно-тактичні засади протидії сексуальному насильству та експлуатації неповнолітніх в умовах воєнного конфлікту; розглянуто особливості діяльності підрозділів ювенальної превенції з підтримки неповнолітніх, які мають статус внутрішньо переміщених осіб; охарактеризовано прикладні засади діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо впровадження методики «Зеленої кімнати» в умовах воєнного конфлікту; описано реалізацію діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо попереджувального впливу на

неповнолітніх, які перебувають на профілактичному обліку Національної поліції в умовах воєнного конфлікту.

Запропоновано універсальну Модель діяльності підрозділів ювенальної превенції, що полягає у застосуванні ефективних методик захисту неповнолітніх, які перебувають у зоні підвищеного ризику, як на прифронтових територіях, так і в тилкових регіонах, та запровадження довгострокових стратегій з підтримки неповнолітніх, що постраждали від наслідків війни.

Розроблено та запроваджено у діяльність Національної поліції України у Закарпатській області проєкт «Відновлення та підтримка внутрішньо переміщених осіб», який мав на меті комплексний підхід до вирішення проблем, пов'язаних з адаптацією та підтримкою дітей–переселенців.

Ініційовано та успішно реалізовано проєкт «Розкриття особистості», спрямований на розробку та впровадження комплексних програм, орієнтованих на роботу з різними категоріями неповнолітніх, зокрема тими, хто перебуває у конфлікті із законом, має девіантну поведінку, схильність до бродяжництва або самовільного залишення місця проживання.

Заходи профілактики сексуального насильства, експлуатації неповнолітніх в Україні потребують розробки та реалізації пілотного проєкту «Захищене дитинство: реагування та підтримка», який інтегрується в діяльність підрозділів ювенальної превенції.

Удосконалено наукові підходи щодо розуміння процесу взаємодії підрозділів ювенальної превенції з суб'єктами, які працюють у сфері забезпечення та захисту прав неповнолітніх, що сприяють оперативному вирішенню актуальних проблем, забезпеченню високої якості правозахисних заходів і раціональному використанню ресурсів, спрямованих на захист прав і свобод неповнолітніх.

На підставі вивчення передових міжнародних моделей діяльності ювенальних підрозділів, які зарекомендували свою ефективність, виявлено ключові особливості їхнього досвіду роботи та встановлено, що ефективність таких заходів включає: активне використання інформаційних технологій і

можливостей соціальних мереж для оперативного виявлення ризиків, підвищення обізнаності неповнолітніх та підготовку до дій у загрозливих ситуаціях; підтримку неповнолітніх та їх сімей у складних життєвих обставинах; співпрацю з населенням тощо.

Дістала подальший розвиток методика впровадження у діяльність підрозділів ювенальної превенції уніфікованих підходів до реалізації принципів правосуддя, дружнього до дитини. Задля цього було успішно реалізовано на практиці проєкт «Зелена кімната: правосуддя, дружнє до дітей» як системи заходів для забезпечення законності, гуманності та ефективності кожного рішення щодо неповнолітньої дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

Розроблено низку пропозицій до оптимізації нормативно-правових актів, що здатні позитивно вплинути на кримінологічну діяльність підрозділів ювенальної превенції.

ДЕНЬ ЮРИСТА У ХАІ: ДІАЛОГ ПРО ПРАВО, ГІДНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ. 08.10.2025 року кафедра Права (702) гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» провела круглий стіл, присвячений Дню юриста.

Круглий стіл до Дня юриста мав на меті не лише вшанування професії, а й створення простору для глибокого діалогу між

науковцями, практиками та студентами щодо ролі права в умовах війни, реформ і відновлення державності; це нагода осмислити етичну місію юриста, актуалізувати правові виклики сучасності, поділитися досвідом, а також через символіку, ритуали та метафори підкреслити гідність і духовну силу правничого служіння.

У центрі обговорення були виклики правничої професії в умовах сучасної України, етика правозахисника, а також роль юридичної освіти у формуванні стійкості, гідності та національної ідентичності.

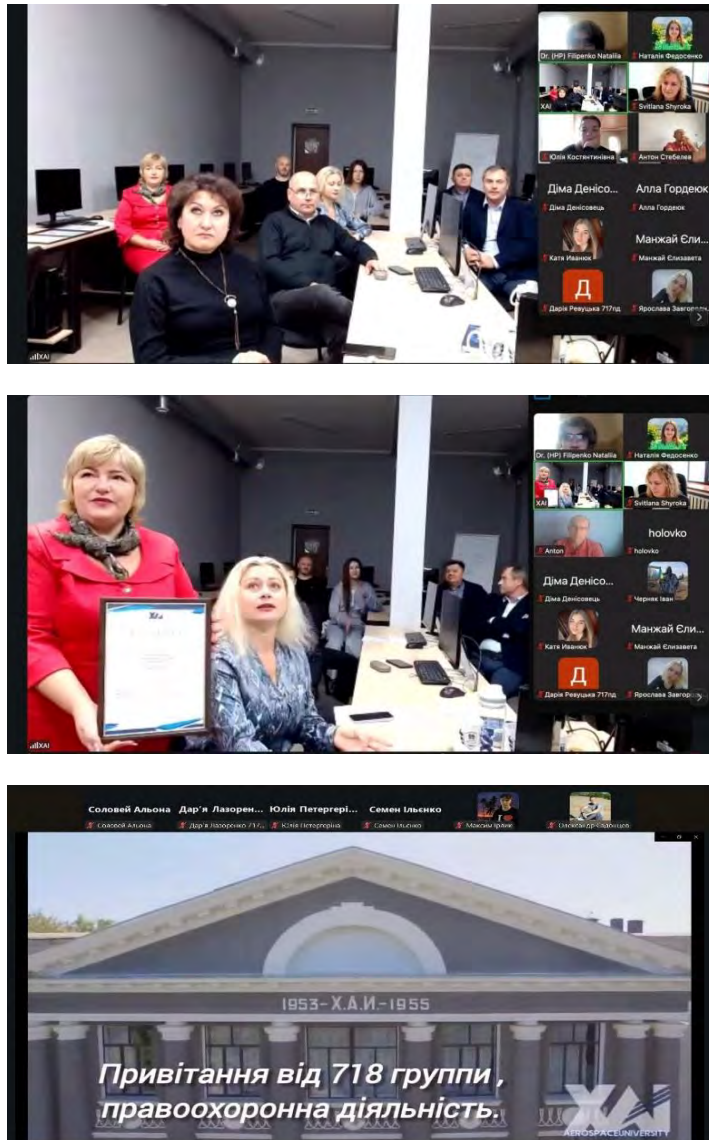
Із привітанням до учасників заходу звернулися: доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України, проректор з наукової роботи ХАІ, пані **Світлана ДОМБРОВСЬКА**; кандидат філософських наук, доцент, в.о. декана гуманітарно-правового факультету ХАІ, пані **Світлані ШИРОКАЯ**; представники професорсько-викладацького складу кафедри Права, здобувачі освіти.

Під час зустрічі доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права ХАІ, пан **Віктор ПАВЛИКІВСЬКИЙ** привітав переможців конкурсу студентських робіт, присвячених Дню юриста.

У круглому столі, присвяченому Дню юриста, прийняли участь більше 50 людей, які знаходилися як у захищеному просторі ХАІ, так і доєдналися онлайн.

Модератором круглого столу була доктор юридичних наук, професор, професор кафедри Права, пані **Наталія ФІЛШЕНКО**.

10 жовтня 2025 року відбувся дуже цікавий онлайн-вебінар **«ЯК СТАТИ АДВОКАТОМ? ВІД МРІЇ ДО РЕАЛЬНОСТІ»**

Спікером виступила **Наталія ФЕДОСЕНКО**, адвокат, доцент кафедри права Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут». Усі охочі мали змогу долучитися до змістовної та відвертої розповіді про адвокатську професію, її багатогранність, переваги й виклики, з якими стикаються фахівці у цій сфері. У ході зустрічі було висвітлено як класичні аспекти адвокатської діяльності – етичні стандарти, професійні обов'язки, особливості взаємодії з клієнтами та судовими органами, – так і сучасні трансформації, що відбуваються під впливом суспільних змін.

Особливу увагу спікерка приділила специфіці роботи адвоката в умовах воєнного стану: зростанню кількості справ, пов'язаних із воєнними злочинами, захистом прав військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб, а також викликам, пов'язаним із доступом до правосуддя в умовах обмеженої інфраструктури та безпекових ризиків. Її виступ став не лише джерелом практичної інформації, а й нагодою для глибшого осмислення ролі адвокатури як інструменту захисту прав людини в умовах збройного конфлікту.

Зважаючи на актуальність теми та високий інтерес аудиторії, подібні зустрічі планується проводити й надалі – з новими спікерами, розширеною тематикою та залученням фахівців із різних галузей правозастосування.

26 листопада 2025 року відбулася науково-практична конференція з міжнародною участю **«МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПРОБЛЕМИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ТА ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ»**, організована зусиллями представників провідних кафедр Національного аерокосмічного університету «ХАІ» – кафедри Кібербезпеки та інтелектуальних інформаційних технологій (503) та кафедри Права (702). Захід об'єднав науковців, практиків, експертів з безпеки, юристів, представників державних установ та міжнародних партнерів, які спільно обговорювали актуальні виклики, що постають перед критичною інфраструктурою в умовах збройного конфлікту.

Із вітальними словами до учасників конференції звернулися:

Олексій ЛИТВИНОВ – доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, в.о. ректора Національного аерокосмічного університету «ХАІ»;

Володимир ТРОФИМЕНКО – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, заступник Голови Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

посол Кшиштоф ПАТУРЕЙ – доктор технічних наук, професор, директор Міжнародного центру з хімічного захисту та

безпеки (ICCSS) у Варшаві, Республіка Польща;

Карина ПАЛКОВА – PhD in Law, професор, омбудсмен Сейму Латвійської Республіки, Рига, Латвійська Республіка;

Олександр ІВАНОВИЧ – PhD in Law, професор, професор Mediterranean University, Подгориця, Чорногорія;

Яніс ГРАСІС – PhD in Law, професор, професор юридичного факультету Ризького університету імені Страдіня, Рига, Латвійська Республіка

Світлана ДОМБРОВСЬКА – доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України, проректор з наукової роботи Національного аерокосмічного університету «ХАІ».

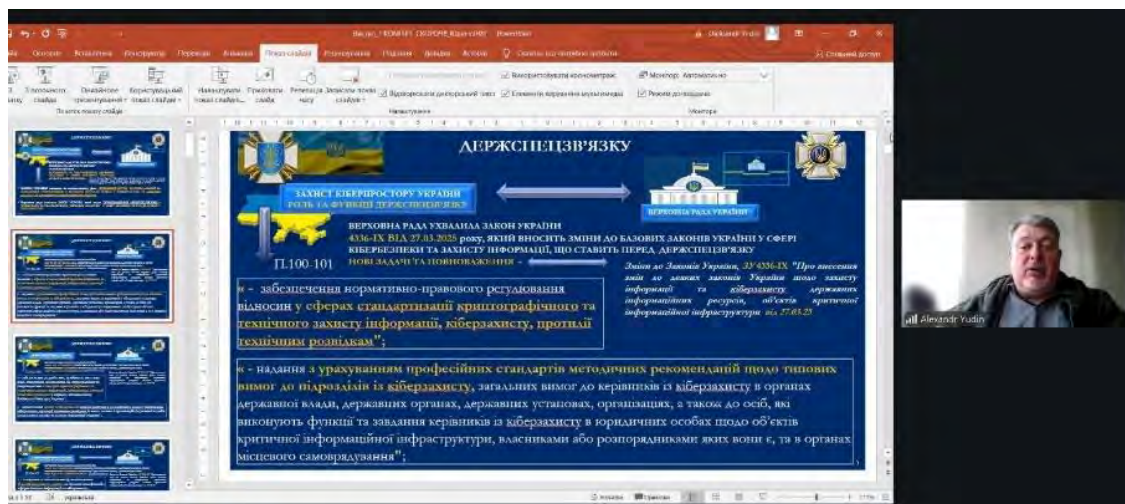
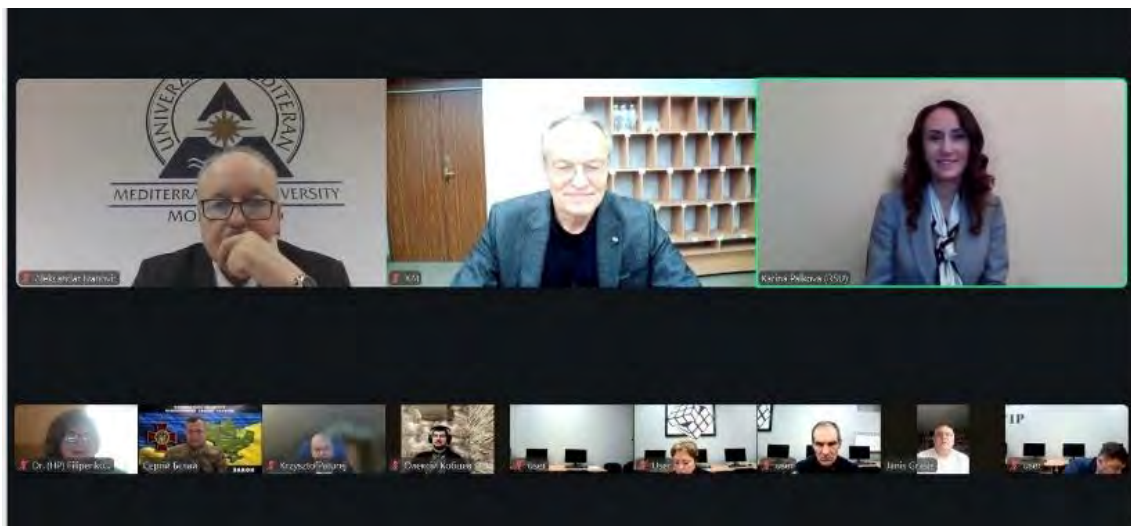
У ході конференції виступаючими було підкреслено, що забезпечення резильєнтності критичної інфраструктури потребує не лише технічних рішень, а й комплексного міждисциплінарного підходу, який охоплює правові, організаційні, кібербезпекові, соціальні, економічні та гуманітарні аспекти. Учасники наголошували, що сучасні загрози мають гібридний характер, а отже, ефективна протидія їм можлива лише за умови тісної взаємодії між фахівцями різних галузей знань. Особливу увагу було приділено ролі закладів вищої освіти як осередків формування фахової спроможності, генерації інноваційних рішень, розвитку критичного

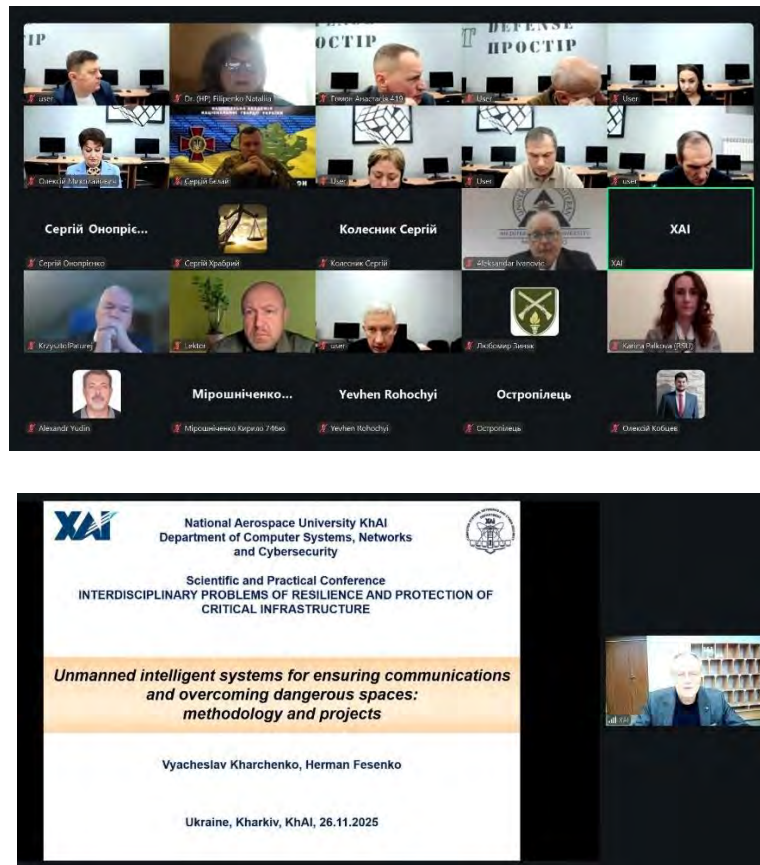
мислення та підтримки національної стійкості. Саме університети, завдяки своїй науковій автономії, кадровому потенціалу та міжнародним зв'язкам, здатні виступати каталізаторами змін і платформами для вироблення стратегічних рішень у сфері захисту критичної інфраструктури.

Учасники також акцентували на важливості інтеграції міжнародного досвіду, зокрема у сфері правового регулювання, управління ризиками, кіберзахисту та кризового реагування. Було підкреслено необхідність розвитку ефективних нормативно-правових механізмів захисту інфраструктурних об'єктів, а також посилення міжгалузевої співпраці між науковими установами, органами державної влади, бізнесом і громадянським суспільством. Така взаємодія має стати основою для формування національної

політики у сфері безпеки та відновлення, що відповідає сучасним викликам і стандартам.

Конференція стала не лише майданчиком для обміну ідеями, презентації результатів актуальних досліджень і обговорення практичних кейсів, а й важливим кроком до формування стійкої мережі партнерства. Вона сприяла налагодженню нових контактів, зміцненню академічної солідарності та формуванню спільного бачення щодо підвищення стійкості держави до багатовимірних загроз. За результатами заходу заплановано подальше розширення наукової співпраці в межах міждисциплінарних проєктів, спрямованих на посилення безпеки, розвиток інституційної спроможності та відновлення України на засадах сталості, інноваційності та міжнародної інтеграції.

10 грудня 2025 року – у світовий День захисту прав людини – у захищеному просторі Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» (ХАІ) відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція **«ПРАВА ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ»**. Подія пройшла у гібридному форматі – як у офлайн-просторі університетського кампусу, так і онлайн, що дозволило залучити учасників незалежно від місця перебування, зокрема й із тимчасово окупованих чи найбільш небезпечних регіонів України.

Організатором заходу виступила кафедра права (702) гуманітарно-правового факультету ХАІ, яка неодноразово демонструвала свою приверженість розвитку правової освіти та захисту фундаментальних свобод у складних соціальних умовах.

Конференція стала унікальним майданчиком, що об'єднав науковців, правників, студентів, активістів, представників громадянського суспільства, міжнародних організацій та органів державної влади з усіх регіонів України.

Серед учасників не лише досвідчені фахівці з прав людини, але й молоді дослідники, чії роботи свідчать про глибоке розуміння сучасних викликів та готовність до пошуку інноваційних рішень.

Упродовж роботи конференції було охоплено широкий спектр актуальних тем, серед яких:

- ✓ Правозахисні виклики в умовах воєнного стану – включаючи питання легалізації надзвичайних повноважень, контролю за їхнім використанням та захисту конституційних свобод у надзвичайних обставинах;

- ✓ Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та цивільного населення в зоні бойових дій – з акцентом на доступ до медичної допомоги, соціального забезпечення, психологічної підтримки та правосуддя;

- ✓ Проблеми реалізації соціальних, економічних і культурних прав у контексті обмежених ресурсів – зокрема, право на освіту, житло, працю та соціальний захист під час війни;

✓ Роль правничої освіти у формуванні правової культури та стійкості до дезінформації – з аналізом сучасних освітніх стратегій, медіаграмотності та відповідальності юристів у цифрову епоху;

✓ Міжнародні стандарти захисту прав людини та їх адаптація до українських реалій – з урахуванням досвіду Європейського суду з прав людини, міжнародних конвенцій та механізмів перехідного правосуддя.

Особливу увагу було приділено практичним інструментам захисту прав у військовий час, а також міжсекторному

співробітництву між державою, громадськістю та міжнародними партнерами.

Завершилася конференція прийняттям спільної декларації, що містить рекомендації щодо вдосконалення законодавства, підсилення механізмів захисту прав людини під час війни та розширення доступу до правової допомоги для найуразливіших груп населення.

Подія не лише підтвердила стратегічну роль ХАІ у розвитку правового дискурсу в Україні, але й стала значущим кроком до формування спільної національної відповіді на системні правозахисні виклики у час війни.

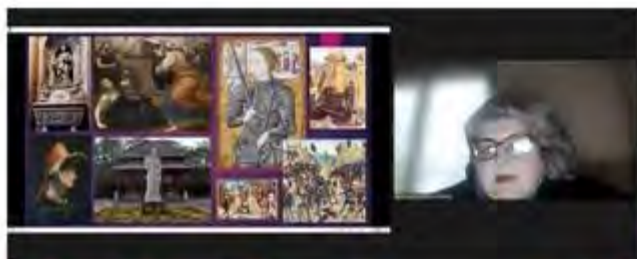

13 грудня 2025 року зі студентами всіх факультетів Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» (ХАІ) доктор юридичних наук, професор, професор кафедри Права (702) **Наталія ФІЛШЕНКО** провела відкриту онлайн-лекцію за темою **«ВІД АМАЗОНОК ДО КОМАНДИРОК: ЕВОЛЮЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ КОНТЕКСТАХ»**.

Лекція відбулася в межах діяльності Офісу рівності, інклюзії та безпечного середовища ХАІ та в рамках Школи гендерних знань. Професорка провела слухачів крізь століття – від давньослов'янських традицій і перших жінок-воїнів до сучасної російсько-української війни. Вона зупинилася на ролі українок у визвольних змаганнях ХХ століття: у лавах Українських січових стрільців, у підпіллі ОУН та УПА, у тилівій роботі та на фронтах Другої світової.

У центрі уваги була й трансформація гендерної політики Збройних Сил України після 2022 року. Нині у війську служить понад 70 000 жінок, і більше 5 500 з них виконують бойові завдання на передовій. Лекторка наголосила на важливих змінах останніх років: впровадженні Механізму реагування на сексуальне насильство, створенні «гендерної карти ризиків», аналізі оборонного бюджету через призму гендерних потреб, відкритті дитячих садків при військових частинах та розвитку програм психологічної реабілітації для ветеранок.

Наприкінці професорка згадала студентку 7-го факультету Настю ОСІНЦЕВУ, позивний «Пандора», яка рятувала бійців на нулі та нещодавно померла від наслідків важкого поранення. Її історія стала щемким нагадуванням про ціну, яку платять українські захисниці.

18 грудня 2025 року на базі Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» у змішаному форматі відбувся круглий стіл на тему **«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАЗОВОЇ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ»**.

Захід об'єднав представників провідних закладів вищої освіти України, органів державної влади, а також сектору безпеки й оборони. Учасники обговорили сучасний стан, ключові проблеми та перспективи розвитку базової загальновійськової підготовки (БЗВП) у системі вищої освіти в умовах повномасштабної війни. До роботи круглого столу долучилися керівники та провідні науковці закладів освіти, представники Національної гвардії України, органів виконавчої влади, фахівці з військової, медичної, інженерної та

гуманітарної підготовки. У своїх доповідях вони поділилися практичним досвідом, напрацюваннями та баченням подальшого вдосконалення підготовки молоді до захисту держави.

Окремо варто відзначити, що під час заходу в. о. ректора Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» **Олексій ЛИТВИНОВ** урочисто вручив погони молодшого лейтенанта професору кафедри права та кафедри загальної військової підготовки **Сергію ЛУКАШЕВИЧУ**, привітавши його з присвоєнням офіцерського звання.

За підсумками круглого столу учасники наголосили на важливості подальшої міжуніверситетської та міжвідомчої співпраці задля розвитку ефективної системи базової загальновійськової підготовки та зміцнення національного спротиву в Україні.

17 грудня 2025 року у м. Одеса, під егідою Консультативної місії Європейського Союзу в Україні та Одеського державного університету внутрішніх справ було організовано **ТРЕНІНГ ДЛЯ ТРЕНЕРІВ «МІЖНАРОДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ»**.

Тренінг був присвячений застосуванню норм кримінального та кримінального процесуального законодавства під час процесуального керівництва та досудового розслідування правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами.

Особливо цінним був обмін досвідом між прокурорами, слідчими та оперативними працівниками Національної поліції, Служби безпеки України та Державного бюро розслідувань, а також обговорення практичних аспектів методики та тактики проведення слідчих дій в умовах воєнного стану.

Від кафедри Права (702) Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» у якості **ТРЕНЕРУ** у заході приймала участь доктор юридичних наук, професор **Наталія ФІЛПЕНКО**, яка наголосила, що у сучасних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України питання контролю над обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин набуває особливої ваги. Війна

спричинила безпрецедентне зростання кількості одиниць зброї в обігу, зокрема внаслідок масового постачання озброєння для потреб оборони, що, своєю чергою, створює ризики витоку зброї до нелегального сектору. У цих умовах запобігання незаконному поводженню зі зброєю та її частинами стає не лише питанням кримінальної політики, а й елементом національної безпеки. Особливу загрозу становить контрабанда зброї та її компонентів, яка може бути використана для терористичних актів, організованої злочинності або дестабілізації ситуації в окремих регіонах. Виявлення, попередження та криміналізація таких діянь потребують чіткої нормативної бази, ефективної міжвідомчої координації та адаптації національного законодавства до сучасних викликів. У цьому контексті надзвичайно актуальним є вивчення міжнародних стандартів у сфері запобігання незаконному обігу зброї, боєприпасів і вибухових речовин, зокрема положень Директиви (ЄС) 2021/555, Протоколу ООН проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, а також керівних принципів ОБСЄ. Гармонізація українського законодавства з цими документами є необхідною умовою для реалізації євроінтеграційного курсу держави, зокрема в межах виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

25 грудня 2025 року в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» відбувся захист дисертаційного дослідження аспіранта **Петра СЕДИХ** на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Тема дисертаційного дослідження – **«КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНОМУ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ»**, що є надзвичайно актуальною в умовах сучасних викликів національній безпеці та правопорядку.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, виконувач обов'язків ректора Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» **Олексій ЛИТВИНОВ**.

Голова спеціалізованої вченої ради – завідувач кафедри права Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» **Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ**

Офіційні опоненти: **Алла БЛАГА** – доктор юридичних наук, завідувачка кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили; **Ярослав СТУПНИК** – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рецензенти: **Наталія ФІЛПЕНКО** – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права НАУ ХАІ; **Михайло ФІАЛКА** – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри права НАУ ХАІ.

За результатами обговорення спеціалізована вчена рада одногосно ухвалила рішення про присудження **Сєдих Петру Васильовичу** наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Дисертацію присвячено проведенню кримінологічного аналізу та протидії кримінальному сепаратизму в Україні.

У першому розділі, в якому йдеться про феномен кримінального сепаратизму як явища та кримінологічний аналіз цього явища авторська увага зосереджена на понятті,

природі, видах та формах кримінального сепаратизму; кримінологічних показниках кримінального сепаратизму та особистості кримінального сепаратиста. Досліджено сутність та правову природу кримінального сепаратизму як складного соціально-правового феномену, що поєднує у собі ознаки політичного, правового та кримінологічного явища. Наголошено, що кримінальне законодавство України передбачає низку кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за суспільно небезпечні діяння сепаратистського спрямування – зокрема, статті 109, 110, 110-2, 111, 436, 437 та 447 КК України. Сукупність таких норм формує кримінально-правовий масив, спрямований на охорону територіальної цілісності, конституційного ладу та державного суверенітету. Водночас констатовано, що КК України не містить окремої статті, яка б прямо встановлювала кримінальну відповідальність за сепаратизм як самостійний склад кримінального правопорушення. На підставі проведеного аналізу запропоновано визначати кримінальний сепаратизм як соціально-правове явище, яке виступає сукупністю кримінально-караних діянь і полягає в реалізації різноманітних форм поведінки, що містить в собі ознаки сепаратизму.

В даному розділі реалізується кримінологічний аналіз показників (кількісних, якісних та кількісно-якісних) кримінального сепаратизму. Кількісні показники злочинності є важливим інструментом для формування кримінологічного погляду на кримінальний сепаратизм з позиції його кількісного виміру. Саме вони дозволили оцінити масштабність явища, його динаміку та інтенсивність у конкретний період часу. Статистичний аналіз засвідчив те, що рівень кримінального сепаратизму в Україні протягом періоду дослідження характеризується значними коливаннями. Так, у 2024 році було зафіксовано 1813 злочинів сепаратистського характеру, тоді як максимального рівня цей показник досяг у 2022 році, коли обліковано 30484 кримінальних правопорушення, що віднесені до категорії кримінального сепаратизму. У середньому за досліджуваний період кримінальний сепаратизм має такі

кількісні параметри: коефіцієнт злочинної інтенсивності – 114 кримінальних правопорушень на 1 млн населення; коефіцієнт злочинної активності – 7,8 осіб, які вчинили відповідні кримінальні правопорушення, на 1 млн населення; коефіцієнт судимості – 4,3 засуджених за кримінальний сепаратизм на 1 млн населення. Узагальнення статистичних даних дає підстави стверджувати, що рівень кримінального сепаратизму в Україні залишається стабільно відчутним, хоча й схильним до різких коливань під впливом воєнно-політичної ситуації, інформаційної агресії та зовнішніх дестабілізуючих чинників.

У межах якісних показників злочинності аналізується структура, географія та зміст кримінального сепаратизму. Кримінальний сепаратизм як злочинне явище має власну внутрішню структуру, що складається з кримінальних правопорушень, у яких у тій чи іншій формі реалізується рух, спрямований на відокремлення частини території чи населення від держави. До таких діянь належать злочини, що посягають на основи національної безпеки, державний суверенітет, конституційний лад та територіальну цілісність України. Питома вага кримінального сепаратизму у загальній структурі злочинності України залишається порівняно низькою, становлячи близько 0,8%. Структурний аналіз показує, що найбільш характерними кримінальними правопорушеннями, які формують зміст кримінального сепаратизму, є: державна зрада – становить близько 58,5% від усіх виявлених кримінальних правопорушень; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України – приблизно 33,6%. Інші види кримінальних правопорушень мають меншу питому вагу, але відіграють системоутворюючу роль у забезпеченні функціонування сепаратистських структур.

Аналіз динаміки кримінального сепаратизму, як кількісно-якісного показника злочинності, засвідчує, що його розвиток має тенденцію до поступового збільшення кількості кримінальних правопорушень, а в окремі часові періоди – характер різкого, масштабного зростання. Динаміка кримінального сепаратизму, таким чином, має хвилеподібний характер, де періоди відносної

стабілізації змінюються фазами різкого зростання. Це вказує на глибоку залежність сепаратистських проявів від зовнішньополітичної кон'юнктури та безпекової ситуації в державі, а також підтверджує, що кримінальний сепаратизм є чутливим індикатором суспільно-політичної нестабільності.

Окремо досліджено кримінологічні особливості особистості кримінального сепаратиста та сформовано її узагальнений портрет, який дозволяє комплексно оцінити соціально-демографічні, соціально-рольові, кримінально-правові та морально-психологічні характеристики таких осіб. З позицій соціально-демографічних ознак, кримінальний сепаратист переважно є особою зрілого віку (77%), громадянином України (84%), причому серед них чоловіки становлять 53,4%, а жінки – 46,6%. Близько 40% мають вищу освіту, що свідчить про певний рівень соціальної інтегрованості, але водночас – про можливість свідомого ідеологічного відходу від державницьких цінностей. З точки зору соціально-рольових характеристик, кримінальний сепаратист це індивід із деформованою соціальною ідентичністю. Серед кримінально-правових ознак визначальними для формування кримінологічного портрету виступають: мотивація протиправної поведінки; повторність злочинних проявів як свідчення стійкої антидержавної орієнтації; вплив стану алкогольного або наркотичного сп'яніння як фактор, що знижує самоконтроль і підвищує агресивність дій. Морально-психологічна складова кримінального сепаратиста характеризується деформованими ціннісними орієнтаціями, низьким рівнем правосвідомості, емоційною нестійкістю та схильністю до самовиправдання протиправних дій через ідеологічні або псевдопатріотичні мотиви.

У другому розділі дисертації, присвяченому детермінації кримінального сепаратизму в Україні, підкреслюється, що це явище формується під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх факторів, які зумовлюють його виникнення, існування та розвиток. Сукупність цих детермінант створює соціальне середовище для поширення сепаратистських ідей та реалізації протиправних дій.

У межах кримінологічного аналізу детермінанти систематизуються за чотирма основними групами: соціально-економічні; політичні; правові; організаційно-управлінські. Зазначається те, що кримінальний сепаратизм є багатофакторним феноменом, зумовленим взаємодією соціальних, політичних і правових процесів, що потребує комплексного підходу до його профілактики та протидії.

До групи соціально-економічних факторів належать: економічна нерівність і регіональні дисбаланси, соціальна маргіналізація та бідність, корупція і криміналізація політики, тіньова економіка та контрабанда, а також зовнішнє фінансування сепаратистських рухів. В роботі наголошується на тому, що соціально-економічні чинники не є прямою причиною кримінального сепаратизму, але виступають потужними каталізаторами його виникнення та розвитку, особливо за умов зовнішнього втручання, інформаційного впливу та кримінальних інтересів.

Політичні чинники відіграють ключову роль у формуванні та підтриманні кримінального сепаратизму, оскільки саме вони створюють інституційні, ідеологічні та організаційні умови для його існування. Слабкість державного управління, політична нестабільність і відсутність ефективної комунікації між владою та суспільством формують вакуум легітимності, який заповнюють антидержавні сили. Це породжує недовіру до центральної влади та переконання частини населення у неспроможності держави забезпечити їхні базові інтереси. На регіональному рівні місцеві еліти нерідко зацікавлені у послабленні контролю центральної влади з метою збереження доступу до ресурсів і впливу на фінансові потоки. Під гаслами «місцевого самоврядування» або «економічної самостійності» вони можуть легітимізувати сепаратистські настрої.

До правових детермінант кримінального сепаратизму належать чинники, пов'язані з недосконалістю законодавства, неефективністю його реалізації та деформацією правосвідомості. Саме сукупність цих проблем створює умови, за яких антидержавна діяльність може існувати

або навіть отримувати формальне виправдання у правовому полі. Крім того, відставання норм права від суспільних потреб та фінансова, кадрова й організаційна незабезпеченість їх реалізації знижують дієвість навіть якісно розроблених законів. Криміногенні прогалини у законодавстві дозволяють уникати відповідальності або легалізовувати антидержавні дії.

Організаційно-управлінські фактори посідають важливе місце в системі детермінант не лише злочинності загалом, а й кримінального сепаратизму зокрема. Їхня специфіка полягає у впливі недоліків державного управління, координації та контролю на умови, що сприяють існуванню і поширенню антидержавних проявів. Ці фактори мають самостійний зміст і сутнісну природу, що вирізняє їх серед інших груп детермінант. До них належать: неефективна взаємодія між правоохоронними структурами, брак узгодженості між центральними й регіональними органами влади, слабкість управлінських рішень у сфері безпеки та недостатня реалізація превентивних механізмів. У сукупності такі обставини створюють інституційні передумови для функціонування кримінального сепаратизму, знижують ефективність державної політики протидії та сприяють відтворенню антидержавних практик у соціально-політичному середовищі.

Розділ третій присвячено питанню протидії кримінальному сепаратизму в Україні. В межах розділу наголошується на тому, що протидія злочинності охоплює три взаємозалежні складові: боротьбу зі злочинністю, запобігання (профілактику) та розкриття й розслідування (оперативно-розшукові й слідчі заходи). Це – сукупність форм і методів держави та суспільства впливу на детермінанти злочинності, що реалізується через систему правоохоронних суб'єктів як підсистему національної безпеки. Кримінальний сепаратизм розглядається як суспільно небезпечне явище, що потребує комплексної відповіді на трьох рівнях: загально-соціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному.

Під загально-соціальними заходами розуміється комплекс дій, спрямований на створення стабільного суспільного,

культурного, інформаційного й ідеологічного простору: формування громадянської ідентичності, запобігання радикалізації, підвищення довіри між громадянами та владою. Напрями реалізації: інформаційно-просвітницька та ідеологічна робота; освітні й культурні ініціативи; регіональний соціально-економічний розвиток; розширення участі громадян у управлінні; просування мультикультуральності; психосоціальна підтримка і реабілітація; укріплення легітимності влади, справедливості й верховенства права. Правові заходи на цьому рівні мають особливе значення.

Щодо спеціально-кримінологічного рівня, то це окремий рівень із чіткою метою, принципами, суб'єктами й набором спеціалізованих заходів, призначених стати бар'єром проти посягань на суверенітет і територіальну цілісність. До рекомендованих заходів належать: удосконалення кримінально-правового регулювання (уключно з визначенням відповідних складів злочинів); програмування протидії на регіональному рівні; розгляд інституту спеціальних правових наслідків (з урахуванням гарантій прав людини) як одного з можливих інструментів.

Індивідуальна протидія кримінальному сепаратизму охоплює адресні заходи щодо конкретних осіб: оперативно-розшукові дії (спостереження, документування контактів), кримінально-правові заходи (затримання,

притягнення, запобіжні заходи), індивідуальна профілактика (бесіди, консультації, соціально-психологічна робота), реінтеграційні програми для колишніх учасників незаконних формувань та контрпропагандистські заходи, спрямовані на нейтралізацію дезінформації щодо конкретних груп.

Держави та міжнародна спільнота намагаються збалансувати захист конституційного ладу й територіальної цілісності з дотриманням прав людини, маючи на увазі ризик трансформації легітимних процесів самовизначення в кримінальний сепаратизм. Міжнародний механізм протидії спирається на резолюції й рамки ООН, міжнародні конвенції з протидії фінансуванню тероризму та відповідну судову практику міжнародних і європейських судів.

На основі міжнародного і національного досвіду пропонується впровадити індивідуалізовану Програму реінтеграції осіб, причетних до кримінального сепаратизму, що має містити деталізований індивідуальний план заходів (психологічна допомога, навчання, працевлаштування, моніторинг). Для ефективного супроводу пропонується також ввести макет оперативно-наглядової справи – стандартизований документальний інструмент для накопичення інформації про ризикові особи і координації дій суб'єктів протидії.

19 грудня 2025 року в Національному аерокосмічному університеті «ХАІ» успішно відбувся благодійний захід «**ПОДАРУЙ БІБЛІОТЕЦІ КНИГУ**». У межах ініціативи викладачі, студенти та всі охочі долучилися до поповнення фонду університетської бібліотеки, передавши навчальну та наукову літературу.

До бібліотеки були подаровані підручники, монографії, наукові видання з

правових наук, що є актуальними для освітнього й наукового процесу.

Захід став прикладом активної академічної співпраці та підтримки розвитку бібліотечних ресурсів ХАІ.

Адміністрація та працівники бібліотеки висловили щире подяку всім учасникам за небайдужість і внесок у збереження та розвиток науково-освітнього середовища університету.

26 грудня 2025 року у Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» відбулося урочисте відзначення професійних досягнень викладачів та дослідників.

Під щирі оплески колег в.о. ректора ХАІ Олексій ЛИТВИНОВ вручив атестати та дипломи, що підтверджують високий рівень кваліфікації нашої академічної родини.

Атестати **ПРОФЕСОРА** отримали:

– **Інна САМОЙЛЕНКО** – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування (№ 602);

– **Максим КУРІН** – кандидат технічних наук, професор кафедри технологій виробництва авіаційних двигунів (№ 204);

– **Сергій ЛУКАШЕВИЧ** – кандидат юридичних наук, професор кафедри права (№ 702);

– **Михайло ФІАЛКА** – кандидат юридичних наук, професор кафедри права (№ 702).

Атестат **ДОЦЕНТА** отримала:

– **Ірина ТУР** – доктор філософії (PhD), доцент кафедри права (№ 702).

Диплом **ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ (PhD)** вручено:

– **Марії АРЕФЬСВІЙ** – спеціальність 134 «Авіаційна та ракетно-космічна техніка» (галузь знань 13 «Механічна інженерія»).

Щиро вітаємо колег із цим вагомим етапом професійного життя!

Бажаємо нових відкриттів, енергії для виховання майбутніх поколінь та мирного неба для реалізації найсміливіших проєктів.

У заключення підкреслюємо, що 2025 рік став переконливим свідченням того, що кафедра Права (702) НАУ «ХАІ» залишається динамічною, відповідальною та інноваційною науковою спільнотою, яка не лише зберігає, а й активно розвиває академічну діяльність у складних умовах. Через міждисциплінарний діалог, міжнародну

співпрацю, підтримку молодих дослідників та участь у формуванні сучасного правового середовища, кафедра вносить значний внесок у зміцнення національної безпеки, державності та наукової незалежності України, підтверджуючи: наука – це не тільки знання, а й стратегічний ресурс майбутнього.